

معماری مساجد ایران و هنرهای قدسی آن

حسین زمرشیدی^۱، زهرا زمرشیدی^{۲*}

^۱ دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه شهید رجایی

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر

چکیده

مسجد، کانون یکتا پرستی، باید از زیبایی‌های معنوی برخوردار باشد. هنرهای بدیع وابسته به معماری از قرون اولیه اسلام آغاز شد و در ادوار اسلامی به تحقق کامل رسید، رشد کرد و در مقیاسی وسیع و در شاخه‌های متعدد، سبب به وجود آمدن هنرهای قدسی مساجد شده است. مساجد ایرانی صدر اسلام تا قبل از دوره آل بویه رواقی بوده‌اند. اما از آن دوره به بعد با توجه خاص بزرگان، حکما، پادشاهان و بالخصوص هنرمندان معمار و بنا مساجد با تحول عمده‌ای مواجه شدند و طرح‌های شبستانی و بعدها چهل ستونی با اجراهای مطلوب و بویژه نماسازی‌های بسیار چشمگیر از هنر بخصوص در دوره صفویه به وجود آمدند. روند مسجdsازی از دوره صفویه تا امروز هم چون با اصالت از طرح و نقوش بس زیبا در نماسازی‌ها بهره زیاد برده است، که در مواردی فراوان آثار بدیع و شگرف برای ایران به جهان اسلام تقدیم گردیده است. به طور کلی، مسجdsازی باید از سه اصل: طراحي، اجرای سازه‌ای و نماسازی‌های شگرف الهی برخوردار باشد و با استفاده از مصالح گوناگون و با حسن سلیقه خلق شود تا زیباسازی مسجد را از هر جهت کامل سازد. در ساختار مساجد امروزی، علاوه بر در نظر گرفتن این سه اصل، ضروری است فضاهای لازم در مقیاسی قابل قبول و سپس با لحاظ اصول معماری ساخته شود تا مسجد غیر از کانون توحیدی، با فضاهای خود سبب ایجاد انگیزه‌های فرهنگی، آموزشی، پژوهشی، تحقیقاتی، هنری، تفریحی ورزشی و ... برای عامه مردم، خصوصاً جوانان شود. این بررسی با اتکا به روش توصیفی - تحلیلی تاریخی به انجام رسید و اطلاعات مورد نیاز با مطالعه کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی جمع‌آوری می‌گردید.

واژگان کلیدی: مساجد ایران، هنرهای وابسته به معماری، هنر قدسی، مسجد و تحول ساختاری، فضاهای نیاز مسجد.

Architecture of Iranian Mosques and their Sacred Arts

Hossein Zomarshidi

Associate Professor and Faculty Member, Shahid Rajaei University

Zahra Zomarshidi

M.A Student of Art Research

Abstract:

Mosque, the center of monotheism should enjoy spiritual beauties. Innovative arts affiliated to architecture started from the early centuries of Islam, completed fully and grew in the Islamic ages and in a broad scale and diverse branches gave rise to the creation of holy and sacred arts in mosques. Iranian mosques in the early days of Islam before the Buyids dynasty had porches. However after that age and onwards, with regard to the special attention in the side of the nobles, wise men, and in particular the architect and buildings artists, the mosques underwent main changes and the Shabestan (part of mosques covered with ceiling) designs and later on, the Chehl-Sotooni (Forty Columns) were created with ideal performance and in particular artistic noticeable faces in Safavid age. The trend of mosque construction since Safavid period up to the present has enjoyed vary beautiful designs and images in façade construction and has presented many immense and novel works in Iran to the Islamic world. In general, mosque construction should enjoy three principles of design, structure performance, divine outstanding building faces, using various materials, good taste and it should complete the mosque beautification from every aspect. In the structure of today's mosques, in addition to the inclusion of these three principles, it is necessary to build necessary spaces in an acceptable scale and with the inclusion of architectural principles, so that the mosque could serve in addition to being a monotheism center, as a base for creating cultural, educational, research, artistic, recreational and sports motivations for the public and in particular the youth through its spaces. Relying on descriptive, historical and analytical method, this study was conducted and the necessary data was collected via library studies and field observations.

Keywords: Iranian Mosques, Arts Affiliated to Architecture, Sacred Art, Mosque and Structural Change, Essential Spaces for the Mosques.